

UDK: 339.13

dr. Art Kovačič*

Trajnostni izzivi slovenske konkurenčnosti po vključitvi v Evropsko unijo

Povzetek

V osemdesetih letih je veliko poslovnih ljudi, politikov in raziskovalcev spoznalo pomen mednarodne konkurenčnosti za gospodarsko rast in življenjski standard. V tem času je prišlo do hitrih tehnoloških sprememb, povečane mobilnosti proizvodnih virov ter naraščajočih strukturnih problemov industrializiranih ekonomij, kar je postavilo pod vprašaj tradicionalne ekonomske teorije. Prosperiteta države je odvisna od sposobnosti ustvarjanja ali privabljanja gospodarskih aktivnosti, ki so zmožne povečati standard prebivalstva. Slovensko dohitevanje EU v luči blagostanja in gospodarske rasti je povezano z uvajanjem novih tehnologij in znanj ter z ustvarjanjem trajnostne ekonomije.

Summary

Since the mid 1980s, a growing number of business people, policy makers and researchers have recognized the importance of international competitiveness for fostering economic growth and improving living standards. Rapid technological change, increasing mobility of productive resources and the growing structural problems of industrialized economies have called into question the validity of traditional economic theories. The economic prosperity of countries hinges on their ability to generate or attract economic activities which increase the population's living standards Slovenia's ability to catch-up with the EU countries in terms of welfare and economic growth is associated with the application of new technology and knowledge and with the creation of a sustainable economy.

1. Uvod

V prispevku želim prikazati, kako koncept trajnostnega razvoja vpliva na proučevanje nacionalne konkurenčnosti. Pri tem izhajam iz dveh poročil konkurenčnosti - IMD (Mednarodni inštitut za razvoj managementa) in WEF (Svetovni gospodarski forum), ki sta tudi podlaga strategije gospodarskega razvoja (UMAR, 2001).

Strukturna analiza nacionalne konkurenčnosti je ena izmed sestavin ciklusa ekonomskih politik. Visoka nacionalna konkurenčnost ni le rezultat podjetniških sposobnosti, ampak tudi usmerjenih in premišljenih vladnih oziroma regionalnih politik. Članek prikazuje slovensko konkurenčnost na podjetniški ravni. Izhajamo iz tega, da slovensko gospodarstvo lahko doseže razvojni napredek samo, če se bodo spremembe zgodile tudi na mikro ravni.

Vlade se vedno bolj ukvarjajo z nacionalno konkurenčnostjo in v tem okviru tudi resno spremljajo range konkurenčnosti držav, ki jih

ocenjujeja WEF in IMD. Njuna letna poročila so ena od podlag za oblikovanje razvojnih ocen in strategij. To ni značilno samo za tranzicijske države, ki so odprle svoja gospodarstva globalnemu trgu, ampak tudi za vlade industrializiranih držav, ki jih skrbi zmanjšanje njihovega industrijskega vodstva, ne samo v primerjavi z drugimi bogatimi državami, ampak tudi z novimi industrializiranimi konkurenti, ki imajo nižje cene. Po drugi strani pa se srednje bogate države ukvarjajo z možnostmi dohitevanja naprednih gospodarstev pri novih tehnologijah in znanju. Konkurenčnost države je vse bolj odvisna od sprejemanja pravih strategij in politik tako na podjetniški kot na vladni ravni. Standard in kvaliteta življenja se lahko dvigneta samo, če ustvarjamo nova in boljše znanja, dosegamo višjo produktivnost ter s tem ekonomijo višjih plač.

Delovanje vlade in javne uprave na podjetniško okolje je zato vse pomembnejše. Njena vloga pri povečevanju privlačnosti nacionalne ekonomije za tuje investitorje (zmanjševanje davkov, državnih

* Inštitut za ekonomske raziskave, kovacica@ier.si; prispevek ima podlago v doktorski dizertaciji na Ekonomski fakulteti v Ljubljani z naslovom Globalna konkurenčnost Slovenije v času njenega vključevanja v EU.

pomoči in različnih oblik zaščite, administrativnih postopkov, postavitve ekonomskih con ter investicijskih spodbud, izobraževanja ter znanosti in tehnologije) je nenadomestljiva. Konkurenčnost države izvira iz sposobnosti podjetij, da delujejo v tistih dejavnosti, kjer ustvarjajo visoko dodano vrednost in jo ohranjajo na dolgi rok ob mednarodni konkurenci.

V prvem poglavju prikazujem razvoj koncepta konkurenčnosti ter novejši pogled na vzvode konkurence. IMD in WEF poročili zaradi uporabe anketne metode spremljanja konkurenčnosti osvetljujejo bolj kvalitativni in dolgoročen vidik, kar je v skladu s konceptom trajnostnega razvoja. V drugem poglavju se osredotočam na trajnostno konkurenčnost in prikazujem položaj slovenske ekonomije pri posameznih determinantah razvoja. V tretjem poglavju ocenjujem kvalitativno konkurenčnost Slovenije z diamantom družbe znanja. Na koncu utemeljujem pomen indikatorjev konkurenčnosti pri oblikovanju ekonomske politike. Ekonometrični modeli kot podlaga za oblikovanje posameznih politik izgubljajo na pomenu, saj ne morejo zajeti tako širokih področij, kot sta nacionalna konkurenčnost in trajnostni razvoj.

1.1. Razvoj koncepta nacionalne konkurenčnosti

Klasična razlaga konkurenčnosti posameznih industrij temelji na teoriji primerjalnih prednosti. Adam Smith je izpostavil pomen absolutnih prednosti s tezo, da države izvažajo tiste izdelke, pri katerih so svetovno najcenejši proizvajalci. David Ricardo je absolutne prednosti zamenjal s primerjalnimi in izpostavil, da tržne sile povzročijo, da se v posameznih državah razvijejo tiste industrije, ki so relativno najbolj produktivne. Država ob tem uvaža tudi nekatere tiste izdelke, kjer bi bila lahko globalno najcenejši proizvajalec v primeru, če je še produktivnejša pri proizvodnji katerih drugih izdelkov. Ricardova teorija temelji na diferenciaciji delovne produktivnosti med narodi. Teorijo primerjalnih prednosti sta dopolnila Heckscher in Ohlin s tem, da sta poleg faktorjev zemlja in delo dodala še kapital. Države imajo potem primerjalne prednosti v tistih panogah, kjer so močno zastopani tisti proizvodnji faktorji, s katerimi država razpolaga obilno.

Klasične teorije mednarodne menjave vse težje pojasnjujejo današnji položaj držav. Ker je Evropska unija območje visokih plač, je ob povečani globalizaciji vidno povečevanje deleža visokotehnoloških panog in prenos nizkotehnoloških panog v druge države. Kljub temu ostaja na primer tekstilna industrija močno zastopana v italijanskem izvozu, čeprav so se italijanske plače (izguba primerjalne prednosti) v

zadnjem obdobju zvišale. Klasična teorija mednarodne menjave, ki temelji na raznih variacijah Heckscher-Ohlin/Stoper-Samuelsonovega modela, slabo pojasnjuje mednarodno menjavo znotraj Triade (ZDA, EU, Japonska), kjer prevladuje znotrajpanožna menjava. Ob pomoči Heckscher-Ohlin/Stoper-Samuelsonovega modela, ki poudarja primerjalne prednosti in prisotnost faktorjev, se lahko zelo dobro razloži menjavo med tako imenovanim Severom in Jugom.

V smislu klasičnih teorij mednarodne menjave ima gospodarstvo vedno primerjalno prednost v eni od panog, tako da pri mednarodni menjavi vedno obstaja obojestranska korist. To pa v realnem svetu ne deluje vedno. Primerjalne prednosti, ki temeljijo na faktorskih dejavnostih proizvodnje, ne morejo več zadostno pojasniti mednarodne menjave. Južna Koreja je bila po Korejski vojni brez kapitala, pa je kljub temu dosegla visok izvoz pri industrijah, ki so srednje kapitalsko intenzivne (ladjedelnštvo, avtomobilska industrija). Na drugi strani imajo ZDA visokoizobraženo delovno silo in precej kapitala, ob tem pa je viden upad izvoza pri izdelkih visoke elektronike (Porter, 1998, str. 12). Klasična teorija primerjalnih prednosti ignorira obstoj ekonomije obsega, predpostavlja, da je tehnologija povsod enaka, da so izdelki nediferencirani in da so nacionalni faktorji fiksni. Teorija primerjalnih prednosti je vezana na ekonomijo, ki temelji na virih (delo, zemlja, kapital). Z razmahom ekonomije, temelječe na znanju (*knowledge based economy*), postaja znanje ključni dejavnik gospodarske rasti in konkurenčnosti.

Ko se poglobimo v koncept konkurenčne prednosti vidimo: če je odvisna od uspeha podjetij, ne zagotavlja, da bo imelo gospodarstvo vedno konkurenčno prednost v eni od panog. Podjetja morajo organizirati proces proizvodnje tako, da proces postane konkurenčen, kar pa ne gre brez skupne vloge gospodarstva in države, ki se na primer kaže v relativni višini stroškov (cena delovne sile, cene kreditov, cene lokalnih dobaviteljev, cene nepremičnin). Kay je na primer izpostavil, da Velika Britanija vzdržuje nacionalno primerjalno prednost na področjih, kjer je pomemben angleški jezik (založništvo, avdio-vizualni mediji in univerzitetno izobraževanje; Hirst, Thompson, 1999, str. 135). Velika Britanija teh svojih prednosti ne bi mogla ohraniti brez določenega števila konkurenčnih podjetij na tem področju. Od podjetij je odvisno, ali bodo določene primerjalne prednosti nadgradili in si tako zagotovili dodatne konkurenčne prednosti.

Nova teorija konkurenčnih prednosti upošteva strategijo podjetij v mednarodni konkurenci bolje kot predhodne. Različne strategije so prisotne v različnih panogah, saj so močno odvisne od strukture podjetij in od narave konkurenčnih virov. Tudi znotraj iste panoge se podjetja odločajo za

različne strategije, in sicer glede na to, kakšne konkurenčne prednosti gradijo. Konkurenčni uspeh države je dosežen, če pogoji v nacionalnem okolju podpirajo in omogočajo izbiro pravih strategij v podjetjih in panogah. Okolje- od sistema vrednot, ki vpliva na to, kako so podjetja vodena (menedžment), pa vse do razpoložljivosti visokoizobraženih profilov na trgu dela, kar vpliva na hitrost prehajanja podjetij na višjo dodano vrednost- lahko podpira ali otežuje izvajanje izbranih strategij v podjetjih.

Nova teorija mednarodne menjave, ki izhaja iz nove teorije gospodarske rasti, kot ključne vzvode rasti poudarja determinante tehnološkega razvoja in aplikacij novega znanja v prakso. Inovacije so bolj pogoste v tistih državah, ki imajo bolj razvito znanstveno infrastrukturo, višji tehnološki nivo in bolj kakovosten izobraževalni sistem. Tudi druge države imajo lahko od tega prek transferja tehnologije korist. Nova teorija gospodarske rasti opredeljuje znanje kot ključni dejavnik rasti. Povezava med novo teorijo mednarodne menjave in novo teorijo gospodarske rasti je v poudarjanju pomena tehnologije in difuzije novega znanja med državami.

Porter (1998) opredeljuje dejavnike, ki prispevajo k nacionalni konkurenčnosti. Kljub vse večji globalizaciji je pomen držav še vedno prisoten. Nacionalne ali regionalne okoliščine igrajo ključno vlogo pri uspešnosti podjetij. Njihovo povezovanje v posameznem industrijskem okrožju (grozdenje) prinaša tako konkurenco kot sodelovanje, ki sta pri globalnem nastopu podjetij bistvenega pomena. Michael Best (1990) ravno tako obravnava kooperativno konkurenco, kjer si podjetja konkurirajo na večini področij, vendar sodelujejo tam, kjer to prinaša korist vsem. Ob proučevanju japonskega in italijanskega gospodarstva je spoznal tako vlogo konkurence kot kooperacije. Precej majhnih podjetij med seboj sodeluje pri mednarodnem marketingu, močno pa si konkurirajo pri proizvodnji. Gospodarski razvoj v pogojih nove konkurence temelji predvsem na novih idejah, znanju, informacijah in novih tehnologijah. Ključna dejavnika, ki spreminjata gospodarsko strukturo naprednih gospodarstev, sta inovativnost in podjetništvo (Petrin, 2002, str. 7). Hiter tehnološki napredek in intenzivna konkurenca zahtevata od podjetij stalne spremembe v poslovnih procesih, razvoju proizvodov in proizvodih samih. Da bi lahko bila podjetja inovativna, prilagodljiva in podjetniško usmerjena, morajo biti tudi ustrezno organizirana (Petrin, Vahčić, Best, 1990, str. 5). V razmerah nove konkurence zato konkurenčnost na trgu opredeljuje organizacijski in institucionalni okvir, v katerem deluje podjetje. Prilagodljivost in odzivnost sta lastnosti, ki jih že od nekdaj pripisujemo predvsem manjšim podjetjem, vendar

pa je prav majhnost lahko tudi ovira za izvajanje nenehnih sprememb, na primer zaradi omejenih virov (delovne sile, finančnih sredstev), omejenega dostopa do trgov, nezmožnosti doseganja ekonomij obsega ter šibkega vpliva na ekonomsko in politično okolje. Ovire, ki izhajajo iz majhnosti, lahko podjetja premagajo z vključevanjem v podjetniške mreže. Kot kažejo izkušnje, pa je vključevanje v mreže in sklepanje strateških zavezništov nujno tudi za največja podjetja (Petrin, Vahčić, Best, 1990, str. 6-7). Povezovanje v mreže ter sodelovanje z drugimi podjetji in institucijami vzpostavlja temelje za takšno organizacijo v podjetju, ki mu zagotavlja prilagodljivost in odzivnost, saj lahko s tem (omejene) vire usmeri v aktivnosti, povezane z njegovimi osrednjimi sposobnostmi, druge aktivnosti pa izloči. Poleg tega so medpodjetniške povezave in interakcije vir novih idej, s čimer spodbujajo inovativnost in hkrati spodbujajo nastanek novih podjetij (Petrin, 1990).

Best (2001) poudarja razvoj tehnološkega menedžmenta na določenem območju. Napredek in inovativnost sta odvisna od treh razvojnih procesov (triada produktivnosti; Best, 2001, str. 15): poslovni model, proizvodni sistem ter formiranje znanja. Triada ponazarja soodvisnost regionalne in podjetniške ravni pri doseganju konkurenčnih prednosti (Best, 2001, str. 15). Od položaja posamezne regije na teh treh segmentih zavisi, kakšne so razvojne možnosti podjetij.

Poslovni model pomeni organizacijsko sposobnost podjetij za razvoj. Izhodiščna točka so tehnološke kapacitete in dinamičnost tržnih priložnosti. Cilj večine podjetij je oblikovanje posebnih kapacitet za doseg konkurenčne prednosti na trgu. Različne variante poslovnih modelov različno kombinirajo obstoječe tehnološke kapacitete in tržne možnosti. Razvoj novih izdelkov mora sledi tudi razvoj proizvodnega sistema. Tretja skupina je formiranje znanja. Razvoj visokotehnoloških industrij je odvisen od dotoka tehničnih strokovnjakov ter visoko izobraženega kadra. Inovativnost in formiranje znanja sta dve strani iste medalje.

Z vidika globalne konkurenčnosti danes za podjetja in države ni več nujno, da so velika. Povečana globalizacija teh hiter tehnološki napredek dajejo možnost tudi majhnim državam da razvijajo infrastrukturo, delovno silo, politični sistem, javne institucije ter druge dejavnike, ki močno prispevajo h konkurenčnosti. V novi konkurenci je nujno, da se podjetja organizirajo tako, da dvigujejo kvaliteto življenja zaposlenim ter produktivnost. Ker je privabljanje dobro izobraženega človeškega kapitala izrednega pomena za podjetje, se ta ne sme skoncentrirati samo na dvigovanje produktivnosti. Podjetja to dosežejo tako, da ne konkurirajo na podlagi cenjenih izdelkov, ampak s

sinergijsko inteligenco zaposlenih, s inovativnostjo ter z dvigovanjem kvalitete proizvodov in storitev.

Dvigovanje konkurenčnosti ali fleksibilnosti je zapleten proces, ob katerem skoraj vsak napredek pri izobraževanju, zdravstvu, pri infrastrukturi, zniževanju korupcije ali pri izboljšanju javnih institucij pomeni izboljševanje poslovnega okolja, v katerem podjetja delujejo. Ker delujejo najboljša podjetja tam, kjer je najboljše poslovno okolje, lahko namesto podjetij proučujemo poslovno okolje. Ker vlade držav ne morejo neposredno dvigovati konkurenčnosti podjetij, je osredotočanje na kvaliteto poslovnega okolja še bolj umestno.

Konkurenčnost podjetij je precej lažje določiti kot konkurenčnost držav. Po definiciji OECD je država globalno konkurenčna, ko lahko njena podjetja v okoliščinah svobodnega tržišča ustvarjajo blago in storitve, ki prestanejo test mednarodnega trga, ob tem pa se povečuje realni dohodek prebivalstva. Sachs, ki vodi raziskavo WEF, poudarja (2002), da pomeni konkurenčnost sposobnost doseganja gospodarske rasti v srednjeročnem obdobju. Garelli, ki vodi raziskavo IMD, (IMD, 2002), poudarja, da si države med seboj ne konkurirajo neposredno, ampak so osredotočene na izboljševanje nacionalnega okolja, v katerem tekmujejo podjetja.

V razpravah o produktivnosti in konkurenčnosti držav igrata pomembno vlogo dve poročili, in sicer Global Competitiveness Report WEF in The World Competitiveness Yearbook IMD.

Koncept konkurenčnosti daje pooblastilo vladam, da se dejavno vključujejo v razvoj gospodarstva. Pomembno je, da vlada skrbi za čim boljše poslovno okolje v državi in podpira R & R ter izobraževanje. Potreba po dvigu konkurenčnosti ni zahtevana s strani vlade, ampak s strani spreminjajoče se svetovne ekonomije. Izboljševanje konkurenčnosti pomeni ustvarjanje visokih znanj, visoke produktivnosti in s tem gospodarstvo visokih plač, kjer so samoumevne gospodarske panoge, ki dosegajo visoko dodano vrednost. Redko vzbujajo kak gospodarski koncept pri snovanju gospodarskih strategij toliko pozornosti kot koncept konkurenčnosti. Naraščajoč interes je razumljiv glede večjega zavedanja, da se ob globalizaciji trgov blaga in storitev vse države srečujejo z dvigom standarda gospodarske učinkovitosti.

Enostavno je definirati konkurenčnost na ravni podjetij, in sicer kot sposobnost delati bolje od konkurenčnih podjetij pri prodaji, tržnem deležu, donosnosti. Bolj zapleteno je definirati nacionalno konkurenčnost. Ta je določena zelo široko (kot sposobnost ustvarjanja dohodka ali kot zmožnost povečevanja produktivnosti), kar jo vključuje v strategije gospodarskega razvoja in rasti (Lall, 2001,

str.4) Nacionalna konkurenčnost vsekakor ni vsota učinkovitega delovanja podjetij v državi, ampak skupek sinergij in zunanjih učinkov skupnega procesa učenja. To pomeni celotni inovacijski sistem, ki vsebuje zunanje učinke in sinergije, ki se ustvarjajo ob procesu učenja glede delovanja poslovnih sistemov in glede potreb znanja ter izkušenj v soodvisnih institucijah. Tehnološko nadgrajevanje in poglobljanje zahteva večje naložbe podjetij v bolj napredne in dražje učne procese, ne pa v cenejše in znane produkcijske procese.

Ker je v svetu dolgo veljalo, da so velike korporacije ključni igralci globalnega gospodarstva, so vladne politike dolgo časa skušale pomagati predvsem njim. Razvoj podjetništva se je ob tem puščal ob strani. Novejši pristop vladnih politik namenja več pozornosti mikroekonomskim reformam, vzpostavljanju industrijskih grozdov, pospeševanju inovativnosti, regionalni politiki in socialnim vprašanjem. (Porter, 2000, str. 14)

Na začetku tretjega tisočletja se v svetu oblikuje nova paradigma konkurenčnosti, ki postavlja na prvo mesto človeški kapital. Nova paradigma konkurenčnosti temelji na inovativnosti in nadgrajevanju obstoječih tehnologij. Podjetja so se v preteklosti preveč ukvarjala z izboljševanjem že obstoječih znanj (izboljševanje učinkovitosti proizvodnih procesov, širitev palete izdelkov, racionalizacija procesov). V prihodnosti bodo podjetja bolj podobna univerzam. Podjetja bodo morala vzpostaviti inovativno okolje, kjer bo človeški kapital s svojo inovativnostjo in idejami kanibaliziral starejše izdelke podjetja, še preden jih bo konkurenca izrinila s tržišča. Cilj družbenega razvoja ni samo maksimiranje nacionalnega bogastva, temveč optimiziranje kakovosti človeškega življenja, kjer se poleg ekonomske uspešnosti upoštevajo tudi drugi dejavniki: zdravje, izobrazba in znanje, kultura in vrednote ... S tem pa gospodarska rast ni izključni cilj ekonomskega in družbenega razvoja, ampak postane tudi sredstvo za doseganje večje kakovosti življenja.

2. Trajnostna konkurenčnost kot nov koncept Evropske unije

Gospodarska strategija EU (Lizbonska strategija, 2000) predvideva, da bo EU v desetih letih postala najmodernejše in najbolj konkurenčno gospodarstvo na svetu. EU namerava zato nadaljevati liberalizacijo trgov in proces privatizacije, spodbujati podjetniško politiko in nameniti več sredstev za znanost in tehnologijo. Namen integracije EU je želja po dvigu globalne konkurenčnosti in razvojno-tehnološkem dohajanju ZDA. Čeprav je bil precejšen napredek v nekaterih državah EU dosežen pri deregulaciji, privatizaciji in konkurenčnosti, ostaja občutek, da reforme niso prišle dovolj daleč, sploh v primerjavi z ZDA.

Evropska konkurenčnost ima v primerjavi z ZDA še vedno določen zaostanek glede ustvarjanja vzpodbudnega okolja za nastanek inovacijsko usmerjenih podjetij, še posebej majhnih in srednje velikih, glede učinkovitosti finančnega trga in uporabe mehanizmov za pospeševanje podjetništva pri uvajanju novih tehnologij in glede prilagodljivosti trga delovne sile. Evropska podjetja so uspešna zaradi visoke kakovosti izdelkov in storitev, vodilna so tudi pri inovacijah v kemični in avtomobilski industriji, strojogradnji in inženiringu. Globalizacijski pritisk je v razvitih ekonomijah najmočnejši pri delovno intenzivnih panogah, zaradi internacionalizacije trga nizko kvalificiranega delovne sile sredi devetdesetih. let (Palier, Sykes, 2000, str. 8). Zato se v Severni Ameriki in Evropi zmanjšuje delež delovno intenzivnih panog.

Evropsko gospodarstvo je zelo konkurenčno pri srednje visokotehnoloških industrijah, pomanjkljivosti pa se kažejo predvsem pri visokotehnoloških industrijah. Evropska podjetja imajo v primerjavi z ameriškimi bolj omejen dostop do tistih orodij, ki spodbujajo inovativnost (raziskave, patenti, tvegani kapital in povezovanja, kot na primer industrijski grozdi) (European Commission, 1999, str. 10). Ameriški urad za konkurenčnost (US Council on Competitiveness) poudarja pri konkurenčnosti ključno vlogo štirih medsebojno povezanih faktorjev: naložbe, produktivnost, menjava in izvoz. Ključna naloga napredne države je, da povečuje raven življenjskega standarda. V močno integriranem svetovnem gospodarstvu se to dosega ob pomoči menjave, predvsem z izvozom. Sposobnost izvažanja pod ugodnimi pogoji je v dolgoročnem smislu pogojena s rastjo produktivnosti. Produktivnost temelji na naložbah v izobraževanje, R & D in v opremo, kar zagotavlja dolgoročen gospodarski uspeh.

Koncept evropske konkurenčnosti bolj poudarja kvaliteto življenja ter zadovoljstvo prebivalstva. Življenjska raven (standard) države je pogojena s produktivnostjo gospodarstva, ki je merjena z vrednostjo ustvarjenega blaga in storitev na enoto nacionalnih virov (kapitalski, človeški, naravni viri). Glavno vprašanje iz vidika gospodarskega razvoja je, kako ustvariti osnove za hitro in vzdržno rast produktivnosti. Ker življenjska raven ne zajema samo nivoja BDP, ampak tudi socialni standard, družinske vrednote, kulturno dediščino, je pristop med državami z vidika konkurenčnosti različen.

Ob vse bolj homogenizirani svetovni ekonomiji se pojavljajo potrebe po zaščiti kulturne identitete. Francozi recimo pridelujejo več kot 100 vrst sirov. Vsaka francoska regija ima svoje vrste sirov, katerih proizvodnja ni popolnoma izpostavljena prosti konkurenci. Če bi Francozi prevzeli ameriški pristop konkurenčnosti, bi svoje sirarje izpostavili

prosti konkurenci, kar bi zmanjšalo število francoskih sirov na deset. Z vidika naložb, produktivnosti in mednarodne menjave bi bilo to dobro, ne pa s strani kakovosti življenja. Zmanjšanje števila sirov bi pomenilo izgubo kulturne dediščine in mednarodne prepoznavnosti. V Evropski uniji se zelo uveljavlja izraz trajnostna konkurenčnost (*sustainable competitiveness*), ki poleg konkurenčnosti gospodarstva upošteva tudi druge vrednote vsakdanjega življenja. Ta evropska drugačnost je zelo opazna tudi pri filmski produkciji, ki ostaja drugačna od ameriške.

Po mnenju Porterja bi EU morala biti bolj konkurenčna od ZDA. Poudarja, da evropski študentje običajno precej prekašajo ameriške, njihova baza tehnološko usposobljene delovne sile pa se vidno širi. EU že sedaj kaže dober položaj na področjih, kot sta mobilna telefonija in energetika (Reyes, 2001, str. 37). Kljub temu ostajajo ZDA bolj produktivno in konkurenčno gospodarstvo zaradi več razlogov. Porter navaja predvsem pretirano vmešavanje vlad v gospodarstvo, pomanjkanje spodbudnih dodatkov za delavce in menedžerje, pomanjkanje konkurenčnega pritiska znotraj podjetij, prikrito nasprotovanje anglosaksonskemu kapitalizmu in migracijske omejitve. Evropski neenotni davčni režim je ključna ovira za dvig produktivnosti in konkurenčnosti. Porter ima občutek, da v EU prevladuje mišljenje, da dober socialni model ni v prid visoki gospodarski rasti (Mcadoo, 2001, str. 44).

Čeprav je evropski koncept trajnostne konkurenčnosti najbližje konceptu trajnostnega razvoja, je razlika še vedno opazna. Trajnosten razvoj močno izpostavlja odgovornost do bodočih generacij. Bodoče generacije so sestavljene iz posameznikov ne samo iz naše države, ampak tudi iz drugih. Reševanje okoljskih problemov zahteva globalni pristop, pod kar spada tudi večja solidarnost (tehnološka, izobraževalna, finančna, itd) med državami. Trajnosten razvoj lahko dosežemo samo tako, da se razvijajo vse države, ob čemer se dviga kvaliteta življenja pri vseh narodih. Globalna odgovornost za skupno prihodnost lahko vidimo samo kot globalno solidarnost ob zmanjševanju razlik.

Na drugi strani koncept konkurenčnosti uvaja logiko tekmovalnosti in željo, da bi naš narod tako razvojno kot tehnološko presegel sosednje. Če Slovenija nameni tehnološko-izobraževalno pomoč manj razvitim državam, to ne bo dvignilo slovenske konkurenčnosti. Tudi večja zaščita gozdov in rek ne dviguje konkurenčnosti. Vse bolj poudarjen koncept trajnostnega razvoja je privedel do tega, da se pri konceptu konkurenčnosti stvari gledajo bolj dolgoročno. Dolgoročna konkurenčnost bolj upošteva okoljske in socialne cilje, se pa še vedno razlikuje od koncepta trajnostnega razvoja.

Bolj ko gledamo nacionalno konkurenčnost z dolgoročnega vidika, večjo težo imata vlada in menedžment, saj vplivata na druge dejavnike konkurenčnosti. Bolj ko se uveljavlja teorija trajnostnega razvoja, večji je poudarek na dolgoročnem gledanju tudi pri konkurenčnosti. To lahko prikažem tako, da nacionalno konkurenčnost razgradim na posamezne skupine, kot so domače gospodarstvo, internacionalizacija, delovanje vlade in javne uprave, finančni trgi, infrastruktura, menedžment, znanost in tehnologija, človeški viri in varstvo okolja. Pri kratkoročnem gledanju na konkurenčnost imajo vse skupine enako težo. Pri dolgoročnem gledanju pa dobiva delovanje vlade in javne uprave ter menedžment precej večjo težo, saj je od vladnih in podjetniških strategij in politik odvisen položaj pri drugih skupinah konkurenčnosti.

Vse industrijske države v zadnjem času preoblikujejo vlogo vlade glede na novo gospodarsko razvojno paradigmo v 21. stoletju. Spremembe zahtevajo v glavnem dajanje drugačne teže dvema glavnima vlogama vlade: gospodarski učinkovitosti (konkurenčnosti) in socialni koheziji. Ker sta si ti stvari dostikrat nasprotujoči, je nujno, da vlade namenijo več pozornosti gospodarski učinkovitosti in konkurenčnosti. To je jasno, saj ob naraščajoči globalni konkurenci in večji mobilnosti produkcijskih faktorjev prihajajo tiste države, ki ne zagotovijo ustreznega institucionalnega in poslovnega okolja za konkurenčno delovanje industrije, v položaj, ko ne morejo konkurirati z vidika globalnih naložb. Ob tem se lokacijska privlačnost zmanjšuje, s tem pa upadeta tudi gospodarska učinkovitost in konkurenčnost.

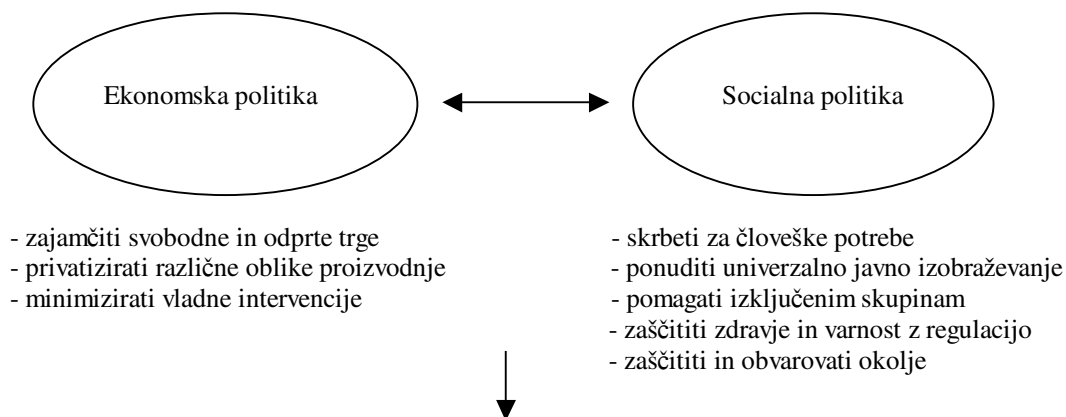
Slabša gospodarska učinkovitost države bo povzročila še težje socialne spremembe v prihodnosti, ko bodo manjši davčni prihodki v primerjavi z enakimi socialnim izdatki povzročili

dolgoročni fiskalni primanjkljaj. Zato je za državo boljše, da naredi nekoliko manj boleče popravke na socialnem področju takoj in s tem zagotovi razvoj dinamične socialne družbe, kot pa da naredi še bolj radikalne spremembe v bližnji prihodnosti. V hitro spreminjajočem se svetovnem gospodarstvu se dostikrat postavlja vprašanje, kakšna socialna kohezija je z vidika produktivnosti in konkurenčnosti najprimernejša. Močna socialna država odpravlja strah pred negotovostjo pri spreminjanju gospodarske strukture. Gospodarska uspešnost pogojuje napredek na socialnem področju, determinanta gospodarske rasti pa predstavlja tudi socialno okolje (Slika 1). Vsekakor lahko prevelika sistemska varnost brezposelnih zmanjša iniciative za njihovo vračanje na delo. Cilj vsake države je ustvariti tak socialni model, ki ne bo škodoval globalni konkurenčnosti države, ampak jo bo še podpiral.

Če se socialni izdatki naglo povečujejo, ob tem da jih država zagotovi z zadolževanjem, se povečajo cene kapitala, kar izrinja zasebne naložbe. Ponudba kapitala je lahko prav tako motena, če visoki socialni prispevki in davki dražijo poslovanje podjetij na račun socialne države. Če socialni sistem odvrta ljudi od dela, potem je ponudba delovne sile na trgu zmanjšana, kar zmanjšuje tudi kapitalne naložbe in gospodarsko rast. Če socialni sistem z zagotavljanjem varnosti odvrta ljudi od varčevanja, se to dolgoročno pozna na razpoložljivem kapitalu za reinvestiranje.

Ideja socialne zaščite je lahko tudi dobra za dvig produktivnosti in gospodarske rasti. S tem se ustvarja večja kohezija v družbi, ki varuje določen del družbe pred socialnim izločanjem, kar ima v dolgoročnem smislu pozitiven vpliv na produktivnost. Socialne naložbe so dejavnik

Slika 1: Ekonomska politika v primerjavi s socialno politiko

Krepi se prepričanje, da je povečana globalna konkurenca združljiva s človeškim razvojem in varovanjem naravnega okolja

Vir: Porter, 2000

gospodarske rasti, saj ima recimo odmaknitev dela mlajše populacije od izobraževalnega sistema negativne posledice na gospodarski razvoj.

Pomen prispevka socialnega kapitala h gospodarski rasti je najvidnejši pri ocenjevanju učinkovitosti javnih institucij. Kot primer lahko navedem oceno,¹ da so razlike delovanja institucij med severnimi in južnimi pokrajinami Italije posledica razlik v socialnem kapitalu in kulturi.

2.1 Merjenje konkurenčnosti

Merjenje konkurenčnosti po WEF in IMD temelji na metodi benchmarking. Na Lizbonskem vrhu EU je bila metoda benchmarking ter iskanje najboljših primerov predlagana za najboljšo na skoraj vseh političnih področjih. Je pomemben element pri koordinaciji medsebojnih vplivov pri razvoju informacijske družbe, podjetniške politike, strukturnih reform, izobraževalne politike, raziskovalne politike ter socialne politike. V času portugalskega predsedstva je izšel dokument (Council of the European Union, 9088/00, 14 julij 2000), ki spodbuja uporabo benchmarkinga (Rodrigues, 2003. str. 225). Benchmarking lahko precej prispeva h konvergenci nacionalnih ciljev in instrumentov znotraj EU, poleg tega pa spodbuja inovativnost in socialno kohezijo. Z razmahom informacijske tehnologije postaja vse pomembnejše neoprejemljivo premoženje »intangible assets«, ki ni enostavno merljivo z nekaj spremenljivkami. Ekonometrični modeli so del stare ekonomije, ob razmahu nove ekonomije pa prihajajo bolj do izraza indikatorji. Jasno je, da neoprejemljivo veliko bolj kot oprejemljivo premoženje ni tako močno v relaciji s stroški (cenami). Število novih patentov, dohodki na podlagi licenc, dohodki na podlagi novih izdelkov, delež storitvenega sektorja v BDP, število strežnikov, število osebnih računalnikov, uporaba interneta, kvaliteta MBA programov, ponudba IT strokovnjakov na borzi dela so samo del indikatorjev, ki pridobivajo na teži.

Ekonometrični modeli postajajo ob tem vedno bolj pomanjkljivi. Razlog je ta, da lahko pri benchmarkingu zajamemo precej več spremenljivk (lahko tudi tisoč), ekonometrični modeli pa so omejeni na majhno število spremenljivk. Z ekonometričnimi modeli, ki temeljijo na input-output logiki, na primer zelo težko zajamemo organizacijski in kvalitativni napredek, ki je lahko zelo pomemben v javnem sektorju. Pri zdravstvenem sistemu ne moremo jemati istih tehnik proučevanja kot pri zasebnem sektorju. Konkurenčni pritisk ni isti. Cilji javnega sektorja niso definirani s strani konkurence ter kupcev,

ampak z demokratičnimi procesi. Javni sektor je najprimernejši kraj za uvajanje benchmarkinga. Neučinkovita birokratska administracija je tukaj bolj prisotna kot v zasebnem sektorju, kjer finančni in konkurenčni pritiski zavirajo rast in kjer razmerje med ceno in kvaliteto izdelkov daje znak o učinkovitosti (neučinkovitosti). Pri zasebnem sektorju se križajo interesi lastnikov, menedžerjev, zaposlenih, kupcev ter lokalne skupnosti, pri javnem sektorju pa je dostikrat v ospredju interes političnih ter birokratskih voditeljev.

Koncept trajnostnega razvoja tudi pri konkurenčnosti uvaja dolgoročni pogled. Globalno konkurenčnost držav merita IMD in WEF z anketno pridobljenimi indikatorji. Anketni odgovori zagotavljajo ocene glede gospodarskih faktorjev, za katere ne obstajajo statistične baze. Tako se na primer zajame učinkovitost vladnih institucij, krepkost mreže lokalnih dobaviteljev in delovanje konkurence (Kovačič, 2002, str 31). Ta metoda je z vidika ocenjevanja bodočih trendov zelo primerna.² S sistemom kakovostnih (anketnih) in količinskih (statističnih) indikatorjev nacionalne konkurenčnosti dobimo najpopolnejšo sliko o nacionalni konkurenčnosti v primerjavi z drugimi metodami merjenja. Intenzivnost konkurence, inovacijski potencial, kakovost menedžmenta ter vrednote in merila podjetnikov so področja, ki jih s statističnimi podatki skoraj ne moremo meriti. Raven znanja je težko ovrednotiti. Vsekakor je transfer znanja in tehnologije težje meriti kot obseg neposrednih tujih naložb. Zato je nujno, da se posamezna področja merijo z anketnimi indikatorji.

Posamezni indeksi, ob pomoči katerih se razvrščajo posamezne države, se izračunavajo z metodo standardne deviacije. Ker ima večina statističnih in anketnih indikatorjev različno skalo (razpon), je primerljiva standardna skala potrebna za izračun splošnih, skupinskih in podskupinskih rangov. To dosežemo z metodo standardne deviacije, ki meri relativne razlike med konkurenčnostjo držav po indikatorjih. Ker absolutne mere variacij zaradi različnosti pojavov ne moremo uporabljati, uporabljamo relativne, ki omogočajo primerjavo med seboj raznovrstnih pojavov in podatkov na različnih ravneh. Konsolidirane rezultate omogoča standardna mera deviacije (STD), ki odsluže relativne diference med državami. Za vsak indikator se izračuna povprečje od vseh držav.

V večini primerov višja vrednost posameznega indikatorja (BDP) pomeni boljšo konkurenčnost, zato se država z najvišjo standardizirano vrednostjo uvršča na prvo mesto, država z najnižjo pa se uvršča na zadnje mesto. Pri nekaterih indikatorjih najnižja

¹ Porter, 1990. The Competitive Advantage of the Nation; Putnam, 1993. Making Democracy Work: Civil Traditions in Modern Italy.

² Najpopolnejšo sliko pri merjenju globalne konkurenčnosti držav daje kombinacija anketnih in statističnih indikatorjev.

vrednost odseva najvišjo konkurenčnost po tem indikatorju (npr. inflacija).

Letopis IMD samo 40 % podatkov zajame z anketami, zato v precejšnji meri zajame tudi cenovno konkurenčnost. Na drugi strani se poročilo konkurenčnosti WEF osredotoča na ocenjevanje razvojnih politik in strategij. Ker poročilo 80 % sloni na anketah, tako meri bolj kvalitativno konkurenčnost kot IMD. Ker kaže poročilo WEF razvojno zmožnost države v naslednjih petih letih, se rangi držav ne spreminjajo tako izrazito kot v letopisu IMD.

Metoda IMD zelo upošteva gospodarsko uspešnost države, ki se odseva pri ravni BDP, stopnji zaposlenosti, produktivnosti (dodana vrednost), tujih naložbah, javnih financah in zunanjetrgovinski bilanci. Indikatorji, ki to prikazujejo, predstavljajo pri IMD 25 % vseh indikatorjev, medtem ko pri WEF samo 8 %. Razlog za to je v tem, da WEF gleda na globalno konkurenčnost bolj dolgoročno, ob čemer ločuje izvor konkurenčnosti in posledico konkurenčnosti. Tuje naložbe pritečejo šele takrat, ko je gospodarstvo že konkurenčno. Tudi produktivnost in ugodna zunanjetrgovinska bilanca sta posledica visoke konkurenčnosti in ne njen izvor. Bolj dolgoročen pristop potrjujejo tudi indikatorji, ki dobijo pri preučevanju trajnostnega razvoja večjo težo (okoljska regulacija, izobraževanje). Ti indikatorji predstavljajo pri WEF 13 %, pri IMD pa 8 % od vseh indikatorjev.

2.2 Rezultati za Slovenijo

V Sloveniji je bolj poznan IMD, ker je bila v njem ocenjena že večkrat (40. mesto 1999, 35. mesto 2000, 39. mesto 2001, 38. mesto 2002, 40. mesto 2003 in 45. mesto 2004). Ob tem je opazno, da ocene o slabostih in prednostih Slovenije niso dovolj točne. Obe poročili konkurenčnosti vključujeta tudi tiste države, s katerimi slovensko gospodarstvo ne tekmuje neposredno. Ker so v raziskavo konkurenčnosti vključene države, kot so Rusija, Koreja, ZDA, Čile, Singapur, Malezija, Avstralija, Egipt in Japonska, se ob tem ne pokažejo realne meje, ki bi jih lahko Slovenija dosegala z vidika konkurenčnosti. Za Singapur, Malezijo in Tajvan sta zelo pomembni precejšnja internacionalizacija gospodarstva in liberalizacija finančnih trgov, ker so ključni trgi za te države zelo daleč. Na drugi strani je slovensko gospodarstvo ob do nedavnega dokaj zaprtem kapitalnem trgu uspešno trgovalo v svoji regiji (Avstrija, Hrvaška, Italija, Nemčija). Ob vključenosti precejšnjega števila držav z različnih celin IMD in WEF pri slovenski konkurenčnosti izpostavljata dober izobraževalni sistem, preveč intervencionistično delovanje vlade in precej

razvito osnovno infrastrukturo. To pa ni značilno samo za Slovenijo, ampak za večino evropskih držav. Za Slovenijo, ki sedaj dosega 72 % evropskega (EU-15) povprečja pri BDP na prebivalca, so bistvene predvsem tiste determinante konkurenčnosti, ki v primerjavi z EU upočasnjujejo gospodarsko konvergenco.

Razlog za precej nižji rang Slovenije v IMD letopisu se skriva v tem, da se IMD osredotoča predvsem na merjenje lokacijske privlačnosti in kvaliteto poslovnega okolja. Če želi tuj investitor investirati v Sloveniji, ga zanima predvsem to, kakšno donosnost naložbe bo dosegel v naši državi. Zaradi tega se na primer Slovaška, Madžarska in Češka rangirajo pred Slovenijo.

Analizi SWOT v Prilogi 1 prikazujeta ključne dolgoročne prednosti in pomanjkljivosti slovenske ekonomije. Prednosti slovenske ekonomije so visoka odprtost, celotni izdatki za zdravstvo, interes mladih za znanost in tehnologijo, zaposlovanje žensk na vodilnih položajih, stabilnost menjalnega tečaja ter cena delovne sile v industriji. Pomanjkljivosti slovenske ekonomije so nizek priliv neposrednih tujih naložb, razpoložljiva znanja na področju informacijske tehnologije, izobraževanje na področju financ, slab prenos znanja med podjetji in univerzami, regulacija bančnega sistema ter zaprtost nacionalne kulture.

Če primerjamo analizi SWOT opazim, da v letu 2004 konkurenčnost slovenskega bančništva ni več problematična. Tudi slovenski kapitalni trg je postal bolj odprt v obe smeri. Slovenska inflacija se je znižala na sprejemljivo raven. Pri uvrstitvah po alternativnih merilih razvoja, kot so indeks človekovega razvoja, kazalec uravnoteženega razvoja ali indeks »genuine savings«, uvrščajo Slovenijo vsaj tako dobro, večkrat pa celo bolje od tradicionalnih metod, med 25 najvišje rangiranih držav na svetu. To pomeni, da sta blaginja in kvaliteta življenja v Sloveniji višji, kot se to kaže po ekonomski plati (Slabe-Erker, 2002, str. 5).

Slovenski menedžerji so bili v anketnih odgovorih dokaj kritični do vrste ukrepov ekonomske politike in ekonomskega sistema v Sloveniji. Analiza je pokazala, da so menedžerji manjših podjetij bolj kritični od tistih v večjih. Opazen pa je tudi določen pesimizem v tistem delu predelovalne industrije, kjer je podkapitaliziranost in pomanjkanje razvojnih programov. Čeprav postajajo neposredne tuje naložbe v Sloveniji vedno bolj zaželeno, glavne prepreke za njihovo povečanje še niso odpravljene (Kovačič, Stanovnik, 2000, str. 134)

Poleg ocene prednosti in pomanjkljivosti slovenske konkurenčnosti je potreben prikaz vpliva

posameznih determinant konkurenčnosti na globalno konkurenčnost. Ker posamezne podskupine konkurenčnosti ne pokažejo dovolj pomena nekaterih ključnih determinant konkurenčnosti, je zanimiv prikaz položaja Slovenije pri dvajsetih vzvodih gospodarske rasti (Slika 2). Položaj EU in Slovenije pri dvajsetih vzvodih gospodarske rasti je narejen na podlagi agregacije posameznih

indikatorjev (anketnih in statističnih kar prikazuje Shema 1). Zaostanek Slovenije za EU pri dvajsetih vzvodih gospodarskih rasti je izračunan kot:

$$\left(\frac{\text{vzvod gospodarske rasti}_{\text{Slovenija}} - (\text{vzvod gospodarske rasti})_{\text{EU}}}{(\text{vzvod gospodarske rasti})_{\text{EU}}} \right)$$

Zaostanek za petnajstimi starimi članicami EU je največji pri razvoju industrijskih grozdov, pogojih

Shema 1: Sestava novih determinant

Novo determinante	Podskupine konkurenčnosti, ki sestavljajo nove determinante
Makroekonomska stabilnost	tekoči račun, inflacija, stabilnost menjalnega tečaja (anketa) in kredibilnost finančnega sistema (anketa)
Pogoji za zagon podjetij	administrativne ovire za zagon podjetja (anketa), razpoložljivost tveganega kapitala (anketa) in dostopnost posojil brez poznanstev (anketa)
Finančni sistem	obrestni razmik, premoženje bančnega sistema kot delež v BDP, ocena finančne stabilnosti, razvitost finančnega sistema (anketa) in razvitost kapitalskega trga (anketa)
Odprtost do mednarodne menjave	nizke uvozne tarife (anketa), skrite uvozne ovire (anketa), nizke premije pri mednarodni menjavi ter nizke izvozne takse (anketa)
Kakovost vlade	koristnost javnih izdatkov (anketa), prispevek državnih subvencij k produktivnosti (anketa) in pristojnost osebja v javnem sektorju (anketa).
Akumulacija kapitala	stopnja nacionalnega varčevanja in investicijska stopnja
Nizki davki	stopnja davka na dodano vrednost, stopnja dohodnine, davek na dobiček, davčni sistem izboljšuje konkurenčnost (anketa)
Lokalni dobavitelji	kakovost lokalnih dobaviteljev v državi (anketa), količina lokalnih dobaviteljev (anketa) in način pridobivanja dejavnosti v industriji: komponente ter posamezne dele (1 - večinoma so uvoženi, 7 - večinoma so pridobljeni lokalno); proizvodnje stroje (1 - večinoma so uvoženi, 7 - večinoma so pridobljeni lokalno); specializirane raziskave in usposabljanja (1 - niso na voljo v državi, 7 - so na voljo pri lokalnih institucijah svetovnega ugleda); specializirane informacijsko-tehnološke storitve (1 - niso na voljo v državi, 7 - so na voljo pri lokalnih institucijah svetovnega ugleda).
Inovativnost	kakovost znanstveno-raziskovalnih inštitutov v državi (anketa), položaj gospodarstva na področju tehnologije (anketa), sodelovanje med podjetji in univerzami pri dejavnostih R & R (anketa), vladna podpora podjetjem za dejavnosti R & R (anketa) in višina izdatkov podjetij za R & R.
Transfer tehnologije	prispevek neposrednih tujih naložb z vidika novih tehnologij (anketa) in na prejetje novih tehnologij od drugod prek licenc (anketa)
Nova ekonomija	internet strežniki, št. osebnih računalnikov, razvoj ponudnikov internetnih storitev (anketa), gostota telefonskih linij, stopnja javne podpore internetu (anketa), razvoj zakonodaje pri podpori novi ekonomiji (anketa), kvalitata ponudnikov dostopa na internet (anketa)
Izobraževanje	število let izobraževanja v populaciji, kvalitata izobraževalnega sistema ter investicije podjetij v usposabljanje zaposlenih
Infrastruktura	kvaliteta cestnega omrežja (anketa), učinkovitost električne proizvodnje (anketa), hitrost mednarodne pošte (anketa), stopnja konkurence pri ponudnikih osnovne infrastrukture (anketa)
Pravna država	neodvisnost sodstva (anketa), možnost uspešnega nastopa v odnosu do države (anketa), cena pravne države (anketa), vlada spoštuje prestavnike prejšnje vlade (anketa)
Birokratsko oteževanje poslovanja	poraba časa zgomjega menedžmenta za dogovarjanje z državnimi uradniki (anketa) in na obremenilno naravo administrativne regulacije (anketa).
Korupcija	korupcija pri ponudnikih izvozno-uvoznih dovoljenj (anketa), korupcija pri dostopu do javnih storitev (anketa), korupcija pri javnih naročilih (anketa), korupcija pri plačevanju davkov (anketa), korupcija pri prejemanju posojil (anketa)
Iniciative za delo	plačilo je vezano na produktivnost (anketa), menedžerski položaji so namenjeni profesionalcem (anketa), nagrajevanje menedžmenta vključuje precejšnje dodatke v obliki bonitet in delnic (anketa), diskriminacija žensk (anketa)
Fleksibilnost trga dela	zaposlovanje in odpušcanje delavcev je v prosti presoji delodajalca (anketa), prevelika regulacija trga dela otežuje fleksibilnost (anketa), določanje plač je decentralizirano (anketa)
Intenzivnost konkurence	zaznana intenzivnost konkurence (anketa), običajnost vstopanja novih konkurentov (anketa), zaznana koncentracija gospodarske dejavnosti (anketa).
Razvoj industrijskih grozdov	običajnost industrijskih grozdov v državi (anketa)

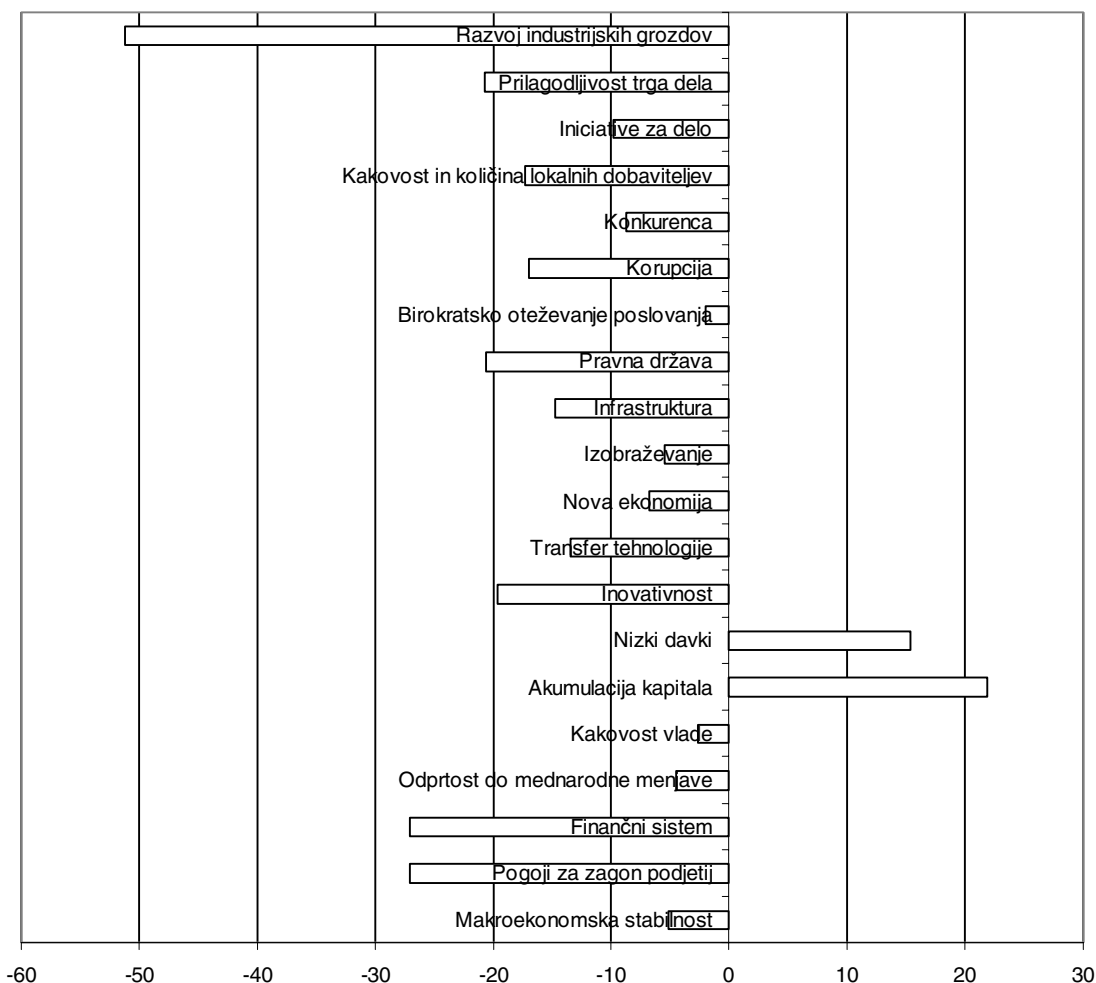
za odpiranje novih podjetij, kakovosti finančnega sistema, pravni državi ter pri prilagodljivosti trga dela. (Slika 2).

Med novimi determinantami je iz podatkov za deset držav (Izrael, Španija, Nova Zelandija, Tajvan, Portugalska, Grčija, Slovenija, Koreja, Argentina in Mehika), ki dosegajo BDP na prebivalca med 6.300 USD in 17.000 USD v letu 2001, izračunana korelacijska matrika (Tabela 1). Slovenija se z 9.306 USD na prebivalca uvršča nekje na sredo te skupine, zato je korelacijska matrika dober prikaz zanjo. Ker je WEF-ova metodologija konkurenčnosti močno povezana s Porterjevim diamantom konkurenčnih prednosti, je razumljiva močna korelacija razpoložljivosti podpornih industrij (lokalnih dobaviteljev) z indeksom konkurenčnosti WEF (0,939). Ker je inovativnost ena najpomembnejših determinant konkurenčnosti, je korelacija z indeksom konkurenčnosti WEF (0,818) in IMD (0,782) zelo močna. V Sloveniji se v zadnjem času precej poudarja razvoj industrijskih grozdov. Njihova precejšnja povezava

je vidna s transferjem tehnologije (0,539) in z razpoložljivostjo lokalnih dobaviteljev (0,455).

Razlika med IMD in WEF je vidna pri različni teži poslovnega in makrookolja. Spodnja matrika (Tabela 2) prikazuje zelo močno povezanost med kakovostjo poslovnega okolja in strategijo in delovanjem podjetij (0,927). Vlada lahko precej izboljša poslovno okolje, in tako vpliva na uspešnost podjetij. Ker se bogastvo ustvarja na mikroravni, je razumljiva velika stopnja povezanosti med strategijo in delovanjem podjetij ter BDP-jem (0,794) v državi. Čeprav nivo tehnologije močno vpliva na konkurenčnost držav, kar kaže močna korelacija z globalnim indeksom konkurenčnosti WEF (0,879) in globalnim indeksom konkurenčnosti IMD (0,733), ne smemo pozabiti na podjetništvo. Tudi kakovost poslovnega okolja močno korelira s celovitima indeksoma konkurenčnosti WEF (0,830) in IMD (0,879). Problem Slovenije je v tem, da naredi premalo za primerno poslovno okolje v državi, na kar kaže sedemmestni razkorak položajev med kakovostjo poslovnega okolja in strategijo in delovanjem podjetij.

Slika 2: Zaostanek Slovenije za EU pri dvajsetih vzvodih gospodarske rasti

Vir: Warner, 2002, lastni izračun

Tabela 1: Korelacijska matrika za posamezne determinante konkurenčnosti

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Pogoji za odprtje podjetja										
2. Kakovost vlade	0,285									
3. Lokalni dobavitelji	0,776	0,636								
4. Inovativnost	0,800	0,600	0,842							
5. Transfer tehnologije	0,358	0,285	0,394	0,758						
6. Birokratsko oteževanje poslovanja	0,078	0,600	0,515	0,176	-0,115					
7. Intenzivnost konkurence	0,406	0,685	0,588	0,182	0,030	0,539				
8. Razvoj industrijskih grozdov	0,515	-0,248	0,455	0,370	0,539	-0,273	-0,297			
9. BDP	0,770	0,564	0,709	0,794	0,236	0,152	0,661	0,115		
10. Indeks WEF	0,758	0,479	0,939	0,818	0,188	0,418	0,636	0,442	0,697	
11. Indeks IMD	0,758	0,479	0,636	0,782	0,206	0,370	0,636	0,333	0,830	0,939

Vir: WEF, Ženeva, lastni izračun

Uvrstitev Slovenije tako v poročilu konkurenčnosti IMD kot WEF na področju človeških virov je razmeroma dobra, pomanjkljivosti se kažejo pri slabi vključenosti v vseživljenjsko izobraževanje in v padcu družbenih vrednot, kar je značilno za države v prehodu. Pri primerjavah z državami OECD je Slovenija glede formalne izobraženosti nadpovprečna, kljub temu pa je zadnja analiza OECD glede pismenosti pokazala tudi na pomanjkljivosti. Slovenci s končano srednjo šolo v preveliki meri obtičijo na tej stopnji izobrazbe. Ker je izobrazbena struktura prebivalcev dokaj slaba, kar lahko razberemo tudi iz indeksa človekovega razvoja,³ to predstavlja enega pomembnejših vzrokov za strukturno brezposelnost, se bo treba nujno usmeriti v povečanje vključenosti ljudi v permanentno izobraževanje tako med mladimi kot odraslimi.

Nova ekonomija spreminja vrednotenje človeških virov. Vse pomembnejše postaja sposobnost človeškega kapitala, da sprejme nove izzive razvoja

informatike in telekomunikacij. Samo povečevanje števila računalnikov v državi in internetnih strežnikov še ne zagotavlja razmaha družbe znanja. Multiplikativen učinek na produktivnost je dosežen le, če je človeški kapital dovolj usposobljen, da sprejme nove organizacijske možnosti.

Pri značilnostih slovenske delovne sile je opazen mehak prehod iz prejšnjega sistema. Prejšnji sistem je zaznamovala visoka stopnja zaposlenosti, prikrita brezposelnost, velik delež žensk v delovni sili, največ dejavnega prebivalstva je zaposloval industrijski sektor, majhna geografska mobilnost, majhni razponi med plačami in vpletenost države in delavcev pri določanju plač. V prehodu se je slovenski trg dela srečeval s podobnimi trendi kot druge nove članice EU. Ti trendi vključujejo padec stopnje zaposlenosti. Za Slovenijo je bil še pred kratkim značilen zelo radodaren sistem zavarovanja za primer brezposelnosti, ki se postopoma približuje tistim v razvitih tržnih ekonomijah.

Tabela 2: Korelacijska matrika za najpomembnejše podskupine v poročilu WEF

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Tehnološki indeks							
2. Makroekonomsko okolje	0,552						
3. Strategija in delovanje podjetij	0,733	0,236					
4. Kakovost poslovnega okolja	0,709	0,200	0,927				
5. BDP	0,442	0,139	0,794	0,915			
6. Rast BDP	-0,067	0,430	-0,091	-0,139	-0,018		
7. Globalni konkurenčni indeks WEF	0,879	0,636	0,842	0,830	0,697	0,018	
8. Globalni konkurenčni indeks IMD	0,733	0,594	0,855	0,879	0,830	0,939	0,939

Vir: WEF, Ženeva, lastni izračun

³ Po indeksu človeškega razvoja se je Slovenija v letu 1999 uvrstila na 28. mesto med 174 državami, kar je primerljivo z uvrstitvijo po kazalcu BDP po kupni moči. Sestavljen je iz treh področij, v katerih je Slovenija dokaj enako uvrščena. Pri tem v negativni smeri izstopa le vpisni količnik v izobraževanje, na osnovi katerega s 73,4 %, vključenih v osnovno, srednjo in višjo oziroma visoko šolo zaseda šele 54. mesto.

Tabela 3: Mehki kazalci konkurenčnosti

	Slovenija	Estonija	Madžarska	Češka	Poljska	Portugalska	Grčija
Pričakovana življenjska doba	75,7	71,0	70,8	74,9	73,5	75,5	78,1
Pričakovana zdrava življenjska doba	66,9	60,8	59,9	65,6	61,8	66,3	71,0
Številno mrtvih novorojenčkov na 1000 rojstev	5	10	8	5	9	6	6
Indeks človekovega razvoja 1999	0,874	0,812	0,829	0,844	0,828	0,874	0,881
Cena delovne ure v predelovalnih dejavnostih (USD 2001)	4,51	1,39	2,13	2,06		4,61	8,61
Delež prebivalstva med 25. in 34. letom z univerzitetno izobrazbo	19,5	27,9	14,0	11,0	12,0	12,0	26,0

Vir: IMD, 2001; The World Bank, 2001

3. Kvalitativna konkurenčnost Slovenije

Čeprav se nekatere nove članice EU pri raznih ocenah konkurenčnosti uvrščajo pred Slovenijo, nam mehkejši kazalci konkurenčnosti prikazujejo drugačno sliko (Tabela 3). Dolgoročen vidik konkurenčnosti bolj poudarja kakovost življenja in razvojne možnosti prebivalstva. Glede pričakovane življenjske dobe se Slovenija uvršča pred vsemi novimi članicami EU in tudi pred Portugalsko. Cena delovne sile je v Sloveniji precej višja kot pri drugih novih članicah EU. Glede na to, da lahko slovensko gospodarstvo vzdržuje višje plače, pomeni, da je bolj konkurenčno od gospodarstev drugih novih članic EU.

Sposobnost ustvarjanja, prenašanja ter izkoriščanja znanja postaja bistvo konkurenčnih prednosti, ustvarjanja bogastva ter boljšega življenjskega standarda. Ekonomija, temelječa na znanju, je vedno bolj opazna v mnogih državah OECD (2001, str. 7). Investicije v znanje, ki so vidne pri javnih in zasebnih izdatkih za visoko šolstvo, pri izdatkih za raziskave in razvoj in pri naložbah v programsko opremo skupno dosegajo že 4,7 % BDP v članicah OECD. Če bi šteli vse ravni izobraževalnega sistema, bi številka dosegla 10 % BDP. Po tem kriteriju so Švedska, Velika Britanija, Koreja in Finska na vrhu, kar pomeni, da so najbolj pripravljene za ekonomijo, temelječo na znanju. V devetdesetih letih so naložbe v znanje na območju OECD rasle 3,4 % na leto, naložbe v fiksni kapital pa 2,2 % (ibid).

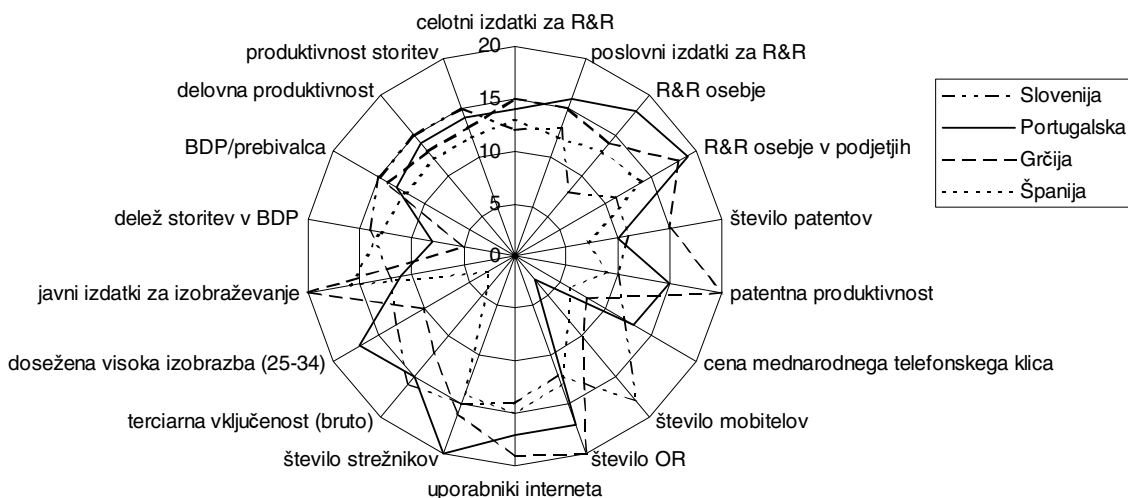
Družbo znanja opredeljuje vrsta medsebojno prepletenih področij, katerih skupna značilnost je razvoj. Ti se osredotočajo predvsem na ustvarjanje znanja (vlaganje v izobraževanje, raziskave, tehnološki razvoj, inoviranje) in prenos znanja (prenos raziskovalnih rezultatov, uporaba znanja in informacijsko-komunikacijske tehnologije) v vse segmente gospodarstva in družbe. Samo vzporedno razvijanje vseh omenjenih dejavnikov lahko na dolgi rok prispeva k uveljavljanju na znanju temelječe družbe (Poročilo o razvoju, 2002, str. 30).

Značilnosti družbe znanja v Sloveniji prikazujem s posebnim diamantom. Diamant ekonomije znanja sem skonstruiral tako, da sem zajel glavne tri skupine družbe znanja (izobraževanje, tehnološki razvoj in informacijska tehnologija). Izobraževanje je prikazano s sledečimi indikatorji: javni izdatki za izobraževanje, dosežena visoka izobrazba in terciarna vključenost. Tehnološki razvoj je prikazan z celotnimi izdatki za R&R, poslovnimi izdatki za R&R, R&R osebje, R&R osebje v podjetjih, število patentov in patentna produktivnost. Razvoj informacijske tehnologije je prikazan s številom strežnikov, uporabo interneta, številom osebnih računalnikov, številom mobilov in ceno mednarodnega telefonskega klica. Drugi indikatorji, ki ravno tako predstavljajo kvalitativni napredek, so delež storitev v BDP, BDP na prebivalca, delovna produktivnost in produktivnost storitev.

Diamant družbe znanja prikazuje range izranih držav v sklopu dvajsetih držav. Sklop dvajsetih držav je sestavljen iz štirinajstih starih članic EU. Luksemburg kot nenormalna ekonomija je izključen. Luksemburg je izrazito storitvena ekonomija, ki je drugačna od drugih ekonomij EU. Ostalih šest držav predstavljajo nekatere nove članice EU (Estonija, Poljska, Madžarska, Češka, Slovaška in Slovenija). Bližje ko je krivulja analizirane države izhodišču diamanta, boljši je njen položaj v primerjavi z devetnajstimi ekonomijami. Slovenska ekonomija se rangira najbolje pri R&R osebju, številu patentov in patentni produktivnosti (številu patentov/R&R osebje v podjetjih). Slovenski položaj je najslabši pri številu prenosnih telefonov, terciarni vključenosti, BDP na prebivalca, delovni produktivnosti ter pri produktivnosti storitev.

Glede na nekatere članice EU (Portugalska, Španija in Grčija) se Slovenija rangira najvišje pri R&R osebju, R&R osebju v podjetjih, številu osebnih računalnikov ter pri uporabi interneta. Položaj je najslabši pri produktivnosti storitev, delovni produktivnosti, BDP na preb, deležu

Slika 3: Diamant o pripravljenosti Slovenije na družbo, temelječo na znanju, 1. del

Vir: WEF, IMD 2002, lastna evalvacija

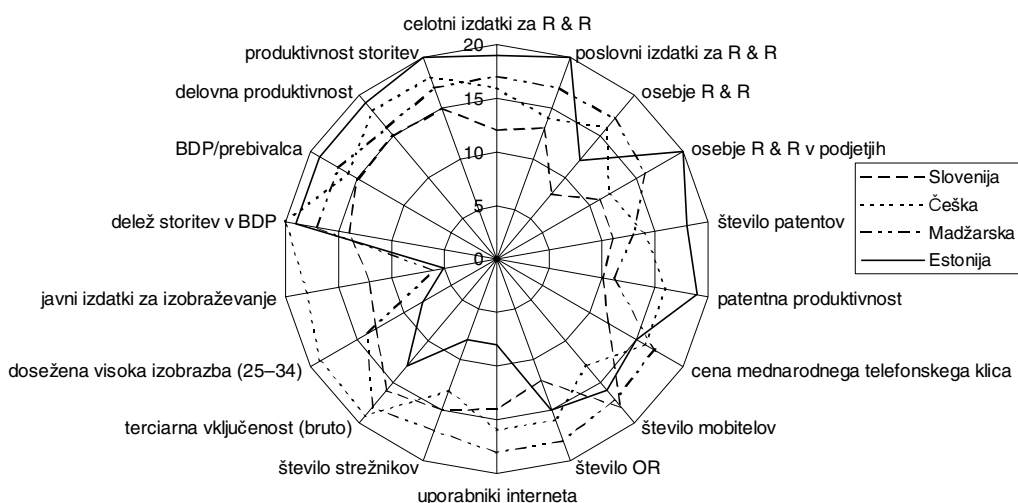
storitev v BDP, terciarni vključenosti ter pri številu prenosnih telefonov.

Če primerjam Slovenijo s nekaterimi novimi članicami EU (Češka, Madžarska, Poljska ter Estonija) je položaj najboljši pri celotnih izdatkih za R&R, poslovnih izdatkih za R&R, številu R&R osebja, številu R&R osebja v podjetjih, številu osebnih računalnikov, deležu storitev v BDP, BDP na preb., delovni produktivnosti ter pri produktivnosti storitev. Položaj je najslabši pri javnih izdatkih za izobraževanje ter pri številu prenosnih telefonov.

Kvalitativna konkurenčnost pomeni tudi hitro odzivanje na spremembe v globalni ekonomiji. Konkurenčnost je močno odvisna od hitrosti prilagajanja proizvodnje spremembam povpra-

ševanja na globalnem trgu ali spremembam primerjalnih prednosti države. Zato je treba meriti sposobnost države, da se prilagaja novim možnostim z merjenjem hitrosti spreminjanja gospodarske strukture (Aiginger, 2000, str. 1). Teorija pravi, da dvig dohodkov povzroča spremembo v strukturi povpraševanja in da se države specializirajo na podlagi primerjalnih prednosti. Če se dohodki (domači in svetovni) spremenijo, ob tem da se spreminjajo tudi primerjalne prednosti držav, potem bodo tiste države, ki se hitro odzovejo na te spremembe, imele boljše gospodarske rezultate od držav, ki pasivno doživijo globalne šoke. Zato je treba ločiti med dejavnimi spremembami v strukturi gospodarstva in pasivnimi spremembami, ki se zgodijo prej ali slej zaradi poslabšanja konkurenčnosti ali pojemajočega povpraševanja (ibid, str 28).

Slika 4: Diamant o pripravljenosti Slovenije na družbo, temelječo na znanju, 2. del

Vir: WEF, IMD 2002, lastna evalvacija

Za ocenjevanje sprememb gospodarske strukture določene države uporabljamo strukturni indikator spremembe. Če je S blizu vrednosti 0, potem je strukturna sprememba čez čas zelo majhna. Če je S velik, to pomeni veliko strukturno spremembo.

$$S = \sqrt{\sum_k (sh_k^{t_2} - sh_k^{t_1})^2 x (sh_k^{t_1} / 100)}$$

k = posamezno področje dejavnosti,

sh_k = delež področja dejavnosti, merjena z bruto dodano vrednostjo (%),

t_i = časovni indeks, kjer $i = 1, 2 - 1$ predstavlja predhodno leto.

Strukturno spremembo lahko merimo tudi tako, da nove članice EU primerjamo z eno od članic EU. Pri opazovanju spremembe gospodarske strukture Slovenije, Madžarske, Češke in Poljske je najbolj smiselna primerjava z gospodarsko strukturo Avstrije.

$$S = \sqrt{\sum_k (sh_k^x - sh_k^y)^2 x (sh_k^y / 100)}$$

x - individualna nova članica EU,

y - individualna članica EU,

k - posamezno področje dejavnosti:

sh_k^y - delež področja dejavnosti, merjen z bruto dodano vrednostjo (%) pri članici EU,

sh_k^x - delež področja dejavnosti, merjen z bruto dodano vrednostjo (%) pri novi članici EU.

Madžarska ima od analiziranih novih članic najbolj prilagojeno gospodarsko strukturo avstrijski (Tabela 2). Slovenija je v obdobju 1995-2000 dosegla ugodno strukturno spremembo (4,24-1995, 3,69-1997, 3,37-1999 in 3,08-2000). Razlika med gospodarsko strukturo novih članic ter med strukturo avstrijskega gospodarstva se je v obdobju 1995-2000 zmanjšala. Eden od razlogov je tudi dvig dohodkov, ki vpliva na spreminjanje gospodarske strukture.

To, da dvig dohodkov spreminja gospodarsko strukturo, ni nič novega. Spreminjanje gospodarske strukture ima večinoma pozitiven vpliv na gospodarsko rast. Zmanjšanje primarnega sektorja je bilo zabeleženo ob dvigu sekundarnega sektorja, ki se je pozneje začel umikati terciarnemu (ibid, str. 2). Dandanes se pojavlja že četrti sektor (sektor informacijske tehnologije- IT), katerega razvoj ima

precejšen vpliv tako na gospodarsko rast kot na konkurenčnost gospodarstev. Za razvoj ekonomije, ki temelji na znanju, je ključnega pomena spreminjanje gospodarske strukture v prid razvoju sektorja IT.

V novih članicah EU so pri gospodarski dinamiki kar precejšnje razlike. Dinamika gospodarstva (*speed of change*) je izračunana za posamezna leta na osnovi strukture dodane vrednosti po področjih dejavnosti. V vseh letih dosega češko gospodarstvo največjo dinamiko gospodarstva. Slovensko gospodarstvo je v letih 1996 in 1997 beležilo najnižjo gospodarsko dinamiko, v letih 1998 in 1999 pa je ta izenačena s madžarsko. Češka je v letu 1997 doživela finančno krizo, kar je imelo precejšen vpliv na dinamiko gospodarstva. Pri merjenju dinamike ne moremo razločiti, ali gre za Schumpetrovo konstruktivno destrukcijo ali pa se neke stvari v krizi spremenijo in se pozneje povrnejo v prvotno stanje.

Kumulativna gospodarska dinamika je najvišja pri poljskem gospodarstvu. V primerjavi s Češko in Madžarsko je Poljska vzpostavila bolj konkurenčno razmerje med tujimi in domačimi podjetji. Že zaradi same velikosti (40 milijonov) tujci težko pokupijo celotne gospodarske panoge. Slovenija pri kumulativni gospodarski dinamiki izrazito zaostaja za drugimi novimi članicami EU.

4. Zaključek

Analično spremljanje nacionalne konkurenčnosti Slovenije po determinantah je pomembno, saj predstavlja ključ za vodenje posameznih ekonomskih politik. Sistem indikatorjev je podlaga za metodo benchmarking. S primerjanjem se lahko naučimo, kako bi lahko postali boljše.

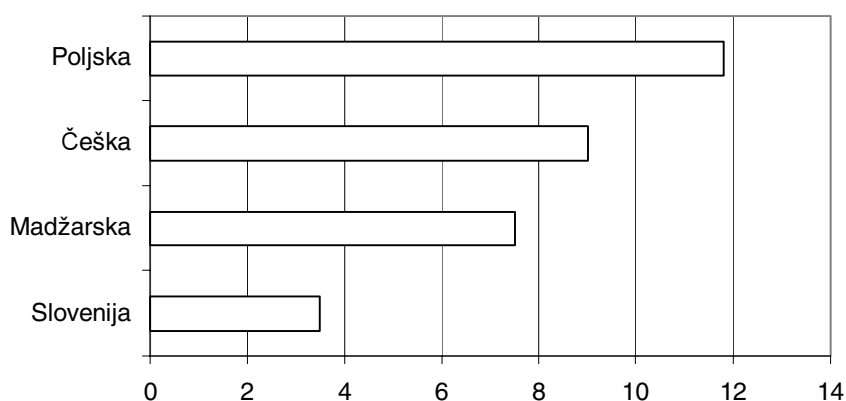
Čeprav so konkurenčnost, inovativnost in podjetništvo domena privatnega sektorja, je poslovna uspešnost odvisna tudi od države, ki vpliva na pogoje gospodarjenja. Novi koncept kvalitativne gospodarske rasti zahteva preusmeritev državne politike od tradicionalnih intervencionističnih ukrepov v spodbujanje razvoja znanja, inovativnosti, informacij in nove tehnologije. Drnovšek in Kovačič (2003) ocenjujeta, da bo morala slovenska politika narediti v prihodnje bistveno več za dvig kvalitete poslovnega okolja. Samo spodbujanje grozdenja ni tako pomembno kot oblikovanje primerne poslovnega okolja v državi.

Z vidika gospodarskega in socialnega razvoja postaja benchmarking pomemben instrument za izboljšanje kvalitete in učinkovitosti javnega sektorja (šole, bolnice, univerze, administracija). Pri tem ima država na razvoj zasebnega sektorja precej manjši vpliv. Javni sektor je drugačen že

Tabela 4: Prilagojenost gospodarske strukture izbranih novih članic gospodarski strukturi Avstrije (bruto dodana vrednost po področjih dejavnosti NACE Rev 2)

	1995	1997	1999	2000
Slovenija	4,24	3,69	3,37	3,08
Madžarska	2,07	2,37	2,42	-
Češka	7,16	4,56	3,44	3,51
Poljska	4,01	4,07	3,48	3,33

Vir: CESTAT, 2002, lastni izračun

Slika 5: Dinamika gospodarstev v štirih novih članicah EU (1996–1999)

Vir: CESTAT, 2002, lastni izračun

zaradi tega, ker nima tako jasnih ciljev kot podjetje. Razlog, zakaj je benchmarking postal v zadnjem času tako zanimiv, je, da je sedaj v informacijski dobi na voljo veliko dostopnih informacij, ob tem da mednarodne institucije, kot so OECD, Eurostat, Svetovna banka, UNICEF itn. spremljajo razvoj držav na podlagi mnogih indikatorjev.

Diamant družbe znanja pokaže, da se slovenska ekonomija glede na nekatere članice EU (Portugalska, Španija in Grčija) rangira najvišje pri R&R osebju, R&R osebju v podjetjih, številu osebnih računalnikov ter pri uporabi interneta. Položaj je najslabši pri produktivnosti storitev, delovni produktivnosti, BDP na preb., deležu storitev v BDP, terciarni vključenosti ter pri številu prenosnih telefonov. Če primerjam Slovenijo z nekaterimi novimi članicami EU (Češka, Madžarska, Poljska, Estonija ter Slovaška) je položaj najboljši pri celotnih izdatkih za R&R, poslovnih izdatkih za R&R, številu R&R osebja, številu R&R osebja v podjetjih, številu osebnih računalnikov, deležu storitev v BDP, BDP na preb., delovni produktivnosti ter pri produktivnosti storitev. Položaj je najslabši pri javnih izdatkih za izobraževanje ter pri številu prenosnih telefonov.

Lastna evalvacija slovenske konkurenčnosti na podlagi IMD in WEF poročila je pokazala, da so prednosti slovenske ekonomije: visoka odprtost, celotni izdatki za zdravstvo, interes mladih za

znanost in tehnologijo, zaposlovanje žensk na vodilnih položajih, stabilnost menjalnega tečaja ter cena delovne sile v industriji. Pomanjkljivosti pa so nizek priliv neposrednih tujih naložb, razpoložljiva znanja na področju informacijske tehnologije, izobraževanje na področju financ, slab prenos znanja med podjetji in univerzami, regulacija bančnega sistema ter zaprtost nacionalne kulture. Če primerjamo analizi SWOT slovenske konkurenčnosti (Priloga 1), opazimo, da v letu 2004 konkurenčnost slovenskega bančništva ni več problematična. Tudi kapitalski trg je postal bolj odprt v obe smeri. Inflacija se je znižala na sprejemljivo raven. Za ekonomsko politiko bo v prihodnje nujno, da je bolj pozorna na pomanjkljivosti, ki jih pokazeta poročila konkurenčnosti. Hitrejšo konvergenco lahko pričakujemo samo v primeru, da bo Slovenija dovolj hitro odpravljala svoje ključne pomanjkljivosti.

Literatura

- Aiginer, K 2000. *Speed of Change, Enterprise DG Working paper, WIFO Dunaj.*
- Best, M. 1990. *The New Competition, Polity Press.*
- Best, M. 2001- *The New Competitive Advantage, Oxford University Press.*
- Drnovšek, M. Kovačič, A. 2003. *Why Slovenia Lags in National Competitiveness Development, A Framework for Analysing a Competitive Environment for*

- Clustering, Economic and Business Review, Vol 5, No 3: 183-201.*
- European Commission. 1999. The Competitiveness of European Enterprises in the Face of Globalization, Brussels .*
- Garelli, S. 1997. The Four Fundamental Forces of Competitiveness, The World Competitiveness Yearbook, IMD Lausanne.*
- Global Competitiveness Report 2001, 2002. WEF Geneve.*
- Hirst, P., Thompson, G. 1999. Globalization in Question, The International Economy and the Possibilities of Governance, Polity press.*
- Kovačič, A., Slabe Erker, R. 2004. Soodvisnost komponent trajnostnega razvoja pri vključevanju Slovenije v EU, IER Ljubljana.*
- Kovačič, A. Stanovnik, P. 2000. Svetovna konkurenčnost Slovenije ter vplivi vključevanja v EU, IER Ljubljana*
- Kovačič, A. Stanovnik, P. 2002. Konkurenčnost Slovenije 2001/2002, IER Ljubljana.*
- Kovačič, A., Stanovnik, P. 2003. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva v letu 2002 ter mednarodne primerjave poslovnega okolja, IER Ljubljana.*
- Kovačič, A. Stanovnik, P. 2003. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva ter pomen ekonomije znanja, IER Ljubljana.*
- Kovačič, A. Stanovnik, P. 2004. Determinants of Competitiveness: The Case of Slovenia and other CEE Economies, Competitiveness Strategies for Small States, Formatek Ltd Malta, str 75-88.*
- Kovačič, A. 1999. Harmonizacija slovenskega pravnega reda s pravnimi predpisi in drugimi akti EU, magistrska naloga EPF Maribor.*
- Kovačič, A. 2001. Merjenje globalne konkurenčnosti držav ter pomen varstva okolja, IB revija, št 4 str. 53-63*
- Kovačič, A. 2002. Globalna konkurenčnost Slovenije in pomen finančnega trga, bančni vestnik, leto 51, str 30-35.*
- Kovačič, A. 2004. Globalna konkurenčnost Slovenije v času njenega vključevanja v Evropsko unijo, doktorska disertacija, EF Ljubljana.*
- Lall, S. 2001. Competitiveness, Technology and Skills, Edward Elgar.*
- Mcadoo, W. 2001. Annual Meeting in Davos, WEF Davos.*
- OECD. 2001. Towards a Knowledge-based Economy, OECD Paris.*
- Palier, B., Sykes, R. 2000. Annual Meeting in Davos, WEF Davos.*
- Petrin, T. 2002. Competitiveness Policy-theory and practice, Southern Economic Association Annual Meeting New Orleans.*
- Petrin, T. 2003. Ministry of the Economy's Entrepreneurship and Competitiveness Policy, Ljubljana.*
- Petrin, T. Vahčić, A. Best, M. 1990. Graditev mreže vertikalno in horizontalno povezanih enot drobne gospodarstva v skladu z zahtevami nove konkurence, Ekonomska fakulteta.*
- Poročilo o razvoju 2002. UMAR Ljubljana.*
- Porter, M. 1998. The Competitive Advantage of the Nations, MacMillan Press.*
- Porter, M. 2000. Human Development and Global Competitiveness, World Bank.*
- Reyes, A. 2001. Productivity and Competitiveness: Emulating America; The Spirit of Davos, str. 36-38.*
- Rodrigues, M.J. 2003. The New Knowledge Economy in Europe, Edward Elgar.*
- Slabe-Erker, R. 2002. Ocenjevanje okoljske trajnosti za uvrstitev konkurenčnosti-grožnje in priložnosti, IER Ljubljana.*
- Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006. 2001. UMAR Ljubljana.*
- The World Competitiveness Yearbook 2001. 2002. IMD Laussane.*
- Warner, A.M. 2002. Twenty Growth Engines for European Transition Countries, The European Competitiveness and Transition Report 2001-2002, WEF Geneve, str 10-35.*

Ključne besede: nacionalna konkurenčnost, konkurenca, trajnostna konkurenčnost, hitrost spreminjanja

Keywords: national competitiveness, competition, sustainable competitiveness, speed of change

Priloga 1

Priloga 1/Tabela 1: SWOT analiza slovenske konkurenčnosti 2003

PREDNOSTI Nizki življenjski stroški v Ljubljani Visok delež izvoza v BDP Odpornost slovenske ekonomije na gospodarske cikle Visok delež zaposlenega prebivalstva Celotni izdatki za zdravstvo Interes mladih za znanost in tehnologijo Razmerje med učenci in učitelji v osnovnih in srednjih šolah	PRILOŽNOSTI Zaposlovanje žensk na vodilnih mestih v gospodarstvu in družbi Razmah podjetništva in internacionalizacija podjetij Stabilnost menjalnega tečaja Povečanje produktivnosti v predelovalnih in storitvenih dejavnostih Povečanje konkurenčnosti finančnega sektorja Dvig borznega indeksa Nizka cena delovne sile v industriji
SLABOSTI Visoka inflacija Nizek priliv neposrednih tujih naložb Obrestni razmik (nizka konkurenčnost bančništva) Nizek priliv tujih neposrednih naložb Razpoložljiva znanja na področju IT Financiranje tehnološkega oziroma trajnostnega razvoja Izobraževanje na področju financ ne ustreza potrebam Slab prenos znanja med podjetji in univerzami	GROŽNJE Slab dostop na tuj kapitalski trg Slab dostop na domači kapitalski trg Zaupnost finančnih transakcij ni zagotovljena Regulacija otežuje bančno konkurenčnost Slabe investicijske spodbude (za domače in tuje investitorje) Kompetentni managerji in ostali strokovnjaki niso razpoložljivi na trgu dela Zaprtost nacionalne kulture

Vir: IMD, WEF, lastna evalvacija

Priloga 1/Tabela 2: SWOT analiza slovenske konkurenčnosti 2004

PREDNOSTI Visok delež izvoza v BDP Izhodne naložbe (realna rast) Visok delež menjave v BDP Ugodni življenjski stroški v Ljubljani Nizka stopnja brezposelnosti Število mobilnih naročnikov Razmerje med učenci in učitelji v osnovnih in srednjih šolah Delež izdatkov za izobraževanje (% v BDP) Cena mednarodnega klica	PRILOŽNOSTI Stabilnost menjalnega tečaja Subvencije (državne pomoči) ne ovirajo gospodarski razvoj Uravnoteženost prejemkov med spoloma Delež žensk v celotni zaposlenosti Managerji imajo občutek za podjetništvo Nizek davek na dobiček Nizki prihodki managerjev Podjetja brez problemov dobijo ugodna posojila od bank Lastniški delež so ugodno upravljani s strani managerjev
SLABOSTI Tehnološko sodelovanje med podjetji Univerzitetni programi slabo zadovoljujejo potrebe gospodarstva Izobraževanje na področju financ in tehnologije ne ustreza potrebam Slab prenos znanja med podjetji in univerzami Nizek delež visoko tehnološkega izvoza "high-tech" Ekonomska pismenost je nizka med prebivalstvom	GROŽNJE Slabe investicijske spodbude (za domače in tuje investitorje) Birokratsko oteževanje poslovanja (red tape) Zaprtost nacionalne kulture Zakonodaja o varstvu konkurence ni učinkovita Razmah notranjega trgovanja na borzi Tuji visoko kvalificirani strokovnjaki niso pritegnjeni s strani slovenskega gospodarstva Slaba odzivnost vladnih politik na spremembe v gospodarstvu

Vir: IMD, WEF, lastna evalvacija